

Those of you who believe yourselves allergic to *pilpul*, meaning here the practice of explaining apparent inconsistencies by aligning the conflict in accordance with disputes or alternatives mentioned elsewhere – and especially those of you who see that model as an invention of the Tosafists, rather than as a standard method of Rashi – might prefer to stop reading here:)
Shabbat shalom!

במדבר פרק ו

(א) וידבר יקוק אל משה לאמר:

(ב) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש או אשה כי יפלא לנדר נדר נזיר להזיר ליקוק:

(ו) כל ימי הזירו ליקוק על נפש מת לא יבא:

(ז) לאביו ולאמו ולאחיו ולאחתו לא יטמא להם במתם כי נזר א-להיו על ראשו:

(ח) כל ימי נזרו קדש הוא ליקוק:

(ט) וכי ימות מת עליו בפתע פתאם וטמא ראש נזרו וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו:

Bamidbar 6:1-2, 6-9

Hashem spoke to Mosheh, saying: "Speak to the Children of Israel and say to them: 'Should a man or woman swear an oath, and oath of *nezirut*, to become a *nazir* to Hashem . . .

All the days that s/he is a *nazir* to Hashem, he must not come to a dead *nefesh*.

For his father, and for his mother; for his brother, and for his sister – he must not become *tamei* for them when they die, for the *nezer* of his G-d is on his head.

All the days of his *nezirut*, he is holy to Hashem.

But should a dead person die on him in astonishing suddenness, so that the head of his *nezirut* becomes *tamei*, he must shave his head on the day he becomes *tahor*; on the seventh day he must shave it.

One of the many apparent redundancies in the above verses is the list of dead relatives for whom a *nazir* may not become *tamei*, which immediately follows the general statement that a *nazir* may not "come to" any dead body¹. The legal interpretive tradition (midrash Halakhah), applying a variant of a principle that the even negatives in a series must have a positive implication, concludes that the ban on becoming *tamei* for specific relatives is included to *limit* the general ban, specifically to permit becoming *tamei* so as to bury a body that has no relatives to bury it (*met mitzvah*).

For this purpose, however, it would seem sufficient to list one specific relative; why does the verse list four? One position is that the additional relatives eliminate, one by one, alternative uses for the redundancy. The position that the Talmud cites, however, is that each relative is included to permit becoming *tamei* to a *met mitzvah* in a specific case where becoming *tamei* for relatives is forbidden. A *beraita* intended to spell out the correspondence between relatives and cases is cited in four Talmudic discussions: Berakhot 19b, Sanhedrin 35a, and Zevachim 100a, and Nazir 48a.

The factors mentioned in the *beraita* are:

- 1) being a *nazir*
- 2) being a *kohen*
- 3) being a *kohen gadol*
- 4) being on the way to perform the Pesach sacrifice
- 5) being on the way to circumcise a son.

¹ which rabbinic tradition assumes is equivalent to becoming *tamei*.

What is not clear from the beraita, however, is whether these factors are independent or compiled. For example, Rashi cites a dispute as to whether factors 4 and 5 discuss

- a) somebody on their way to the perform the Pesach sacrifice *or* to circumcise their son, or rather
- b) somebody on their way to perform the Pesach sacrifice or on their way to circumcise their son *so that* they can eat the Pesach sacrifice².

Our concern this week, however, is the relation among the first four factors. Let us begin with the way Rashi presents them in his commentary to Sanhedrin 35a. (Rashi is in bold: original Hebrew/Aramaic appended)

Scripture writes regarding the *nazir* that “He must not come to any dead *nefesh*”, but writes afterward “For his father, and for his mother; for his brother, and for his sister”, all of which are redundant, as they are included in “any dead *nefesh*”, and are interpreted in Sifrei as follows:

“His father” – what does this teach?

It comes to exclude the *met mitzvah*, teaching that one may become *tamei* for him.

“For his mother” – what does this teach?

It is not necessary for its surface prohibition, and the permission regarding a *met mitzvah* was derived from “His father”, so it must add

that if this *nazir* were a *kohen*, such that he has upon him ‘two holinesses’, still Scripture only prohibits him from becoming *tamei* for his mother and other relatives, but he must become *tamei* for a *met mitzvah*.

“For his brother” – what does this teach?

That if this *nazir* were a *kohen gadol*, so that ‘his holiness is more stringent’, in that even without his *nezirut* he would be forbidden to become *tamei* for relatives, nonetheless he is only forbidden to become *tamei* for his brother, but he must become *tamei* for a *met mitzvah*.

If this has no significance for a plain *nazir*, or for a *nazir* who is a *kohen*, apply it to a *nazir* who is also *kohen gadol*.

“And for his sister” – what does this teach?

If he were a *kohen gadol* and *nazir* and going to sacrifice his Pesach (and circumcise his son), so that he is subject to many mitzvot [nonetheless he is only forbidden to become *tamei* for his sister, but he must become *tamei* for a *met mitzvah*],

and he hears that a relative of his has died, must he become *tamei*?

You already said that he must not become *tamei*, as he is a *nazir*, and Scripture writes “all dead *nefashot*.”

[Here the text becomes unnecessarily long/redundant³]

It would have been possible to say that just as he must not become *tamei* for his sister, so too he must not become *tamei* for a *met mitzvah*,

so Scripture writes “and for his sister”, which is needed only for that, and to teach that that even though he has much holiness upon him and matters of mitzvah,

nonetheless he is only forbidden by Scripture to become *tamei* for his sister, but he must become *tamei* for a *met mitzvah*

Rashi’s insertions repeatedly stress that the factors are applied cumulatively – the cases are *nazir*, *nazir kohen*, *nazir kohen gadol*, and finally *nazir kohen gadol* on way to sacrifice a Pesach. The excess Scriptural relatives therefore cannot be intended to teach the prohibition against becoming *tamei* for them, as for each case the state of *nezirut* is sufficient to establish the prohibition. Rather, each word adds a case in which prohibition is more likely, and therefore it is necessary to teach us that the prohibition applies only to relatives, as opposed to *met mitzvah*.

² Which is forbidden to someone who is responsible for someone uncircumcised

³ This is my best guess as the meaning of the phrase – I welcome critiques

The problem is that Rashi to Berakhot 19b (appended) offers a very different interpretation of the fourth case. He understands it as dealing with a plain Israelite who is on the way to sacrifice a Pesach, and therefore that “and for his sister” is redundant not because we already know that a *nazir* cannot become *tamei* for a relative (as the person in question is not a *nazir*), but rather because it seems reasonable to permit someone to avoid becoming *tamei* so as to avoid the penalty of “excision” imposed which those who fail to bring a Pesach sacrifice. Why does Rashi explain the same text differently in these different contexts?

Furthermore, Rashi’s explanation in Berakhot seems to me intrinsically less compelling. If the first three cases are cumulative, why should the fourth suddenly be distinct? And why, or from where, is it clear that the obligation to bring the Paschal sacrifice superseded the obligation to become *tamei* for a dead relative, so that “and his sister” can be used not to teach us that supersession, but rather to prevent that supersession from extending to *meit mitzvah*?

I suggest that Rashi’s interpretation in each sugya is driven by the contextual purpose of the beraita. Specifically:

- a) In Sanhedrin, the beraita is cited to establish the proposition that the obligation to bury a *met mitzvah* pushes aside the Temple service;
- b) In Berakhot, the beraita is cited to establish the proposition that *kevod haberyot* (human dignity?) pushes aside Biblical prohibitions passively, although not actively.

How do these contexts drive Rashi’s interpretation?

I think it is easier to show in Berakhot, as Tosafot have already done the work for us. They point out that 1) in order to use the beraita to show passive but not active pushing aside, it is necessary to separate the case of the Passover sacrifice (where the sacrifice isn’t brought), from the cases of the *nazir kohen gadol et al*, where the *tum’ah* is contracted actively.

2) in order to use the beraita to show that *kevod haberyot* has the requisite legal force, it is necessary to show that *met mitzvah* pushes aside an obligation that already exists, rather than using a verse to show that the conflict is illusory, as the obligation never applied to a case of *met mitzvah*.

So if “and his sister” were to address the case of the *nazir kohen gadol on his way to sacrifice the Pesach*, it would be irrelevant in Berakhot, as if we treat it as grounded in *kavod haberyot*, it would show that it pushed aside Torah prohibitions even actively, and if it is not grounded in *kavod haberyot*, it proves nothing relevant at all. Similarly, using the verse to address the cumulative case would show only that the prohibition against becoming *tamei* does not apply regarding a *met mitzvah* even if one is on the way to sacrifice a Pesach in addition to being a *nazir kohen gadol*; it would tell us nothing about pushing aside, about its strength against an existing obligation.

Did Rashi develop this reading as an original solution to explain the sugya in Berakhot?? I think not.

Rather, the sugya in Zevachim (appended) offers two interpretation of the beraita. The first ascribes the beraita to Rabbi Akiva, who holds that a *kohen hedyot* is generally *obligated* to become *tamei* for a dead relative; the second ascribes it to Rabbi Yishmael, who holds that a *kohen hedyot* is generally *permitted but not obligated* to become *tamei* for a dead relative.

Time runs short, so I will have to end part 1 here, and hope to continue after Shabbat. My suspicion is – and I encourage you to send me your explanations as to why, or disagreement, that Rashi in Berakhot is explaining the beraita according to Rabbi Yishmael, and in Sanhedrin according to Rabbi Akiva.

Should you ask: Doesn’t Zevachim reject the attribution to Rabbi Yishmael, on the ground that the first part of the beraita is explicitly attributed to Rabbi Akiva?

I will reply: In Nazir, that “first part” is cited as the beginning of a *different but similar beraita* in contrast to our own, and I believe Rashi there (appended) also explains *our* beraita in accordance with his explanation in Berakhot, which I contend is in accordance with Rabbi Yishmael.

סנהדרין לה.

ברכות יט:

1. כדתניא
 2. גבי נזיר: כתיב
 3. "על נפש מת לא יבא",
 4. וכתוב בתריה "לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו",
 5. וכולהו יתירי נינהו דהא מ"על נפש" משתמע,
 6. ודרשינן להו בספרי:
 7. "אביו" מה תלמוד לומר? הא לא בא אלא
 8. להוציא מת מצוה שמותר ליטמא לו.
 9. "לאמו" מה תלמוד לומר?
 10. לגופיה לא איצטריך,
 11. ולהתיר מת מצוה הא מ"אביו" נפקא,
 12. אלא להביא
 13. שאם היה זה נזיר כהן,
 14. דישי עליו שתי קדושות,
 15. אין הכתוב מזהירו ליטמא אלא לאמו ולשאר קרובים,
 16. אבל מטמא למת מצוה.
 17. "לאחיו" מה תלמוד לומר?
 18. שאם היה זה נזיר כהן גדול,
 19. דקדושתו חמורה,
 20. שאף בלא נזירות אסור ליטמא לקרובים,
 21. אף על פי כן לאחיו הוא דלא יטמא,
 22. אבל מטמא הוא למת מצוה.
 23. *ואם אינו ענין לנזיר גרידא, ולא לכהן הדיוט נזיר, תניהו ענין לנזיר וכהן גדול,
 24. "ולאחותו" מה תלמוד לומר?
 - 25.
 - 26.
 - 27.
 28. הרי שהיה כהן גדול ונזיר
 29. והולך לשחוט את פסחו (ולמול את בנו)
 30. דאיכא מצות טובא,
 31. אפילו הכי לאחותו הוא דאינו יטמא,
 32. אבל מיטמא למת מצוה.
 33. ושמע שמת לו מת קרובו
 34. יכול יטמא
 35. אמרת לא יטמא
 36. דהא נזיר הוא
 37. וכתוב (ויקרא כא) "על נפשות וגו'",
 38. ****ואורך דברים הוא לשון המשנה זו,
 39. יכול כשם שאינו מטמא לאחותו
 40. כך אינו מטמא למת מצוה
 41. תלמוד לומר "ולאחותו"
 42. דלא איצטריך אלא להאי, וללמד
 43. אף על פי שיש עליו קדושה הרבה ועסקי מצוה,
 44. לאחותו הוא דהזהיר הכתוב דאינו מטמא,
 45. אבל מטמא למת מצוה
 - 46.
- בנזיר כתיב
"כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבא",
וסמך ליה "לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא להם",
דהא כולהו בכלל "על נפש מת לא יבא היו",
ולמה יצאו?
"לאביו" –
פרט למת מצוה,
"לאמו" מה תלמוד לומר?
משום מת מצוה לא איצטריך, דמ"לאביו" נפקא,
ודרשי ליה בספרי ללמוד
שאם היה נזיר זה כהן,
דהוו עליה שתי קדושות,
אף הוא לאמו הוא דלא יטמא,
אבל מטמא הוא למת מצוה,
"לאחיו" מה תלמוד לומר?
הרי שהיה כהן גדול והוא נזיר,
אף הוא לאחיו לא יטמא,
אבל מטמא למת מצוה.
"ולאחותו" מה תלמוד לומר?
*אם אינו ענין לזה, תנהו ענין
למי שהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו –
שמטמא למת מצוה.
הרי שהיה
הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו
ושמע שמת לו מת מקרובו
יכול (יחזור ו)יטמא להם?
אמרת לא יטמא -
הואיל ועונת שחיטת הפסח היא,
וחלה עליו חובת הפסח שהוא בכרת,
אם יטמא בטל מלעשות פסח.
ולמול את בנו נמי מצות כרת היא.
ואית דאמרי
בערבי פסחים נמי קאמר, דמילת זכריו מעכב הפסח.
יכול כשם שאינו מטמא להם
כך אינו מטמא למת מצוה
תלמוד לומר "ולאחותו" -
לאחותו הוא דאינו מטמא,
אבל מטמא הוא למת מצוה,
והוא כבוד הבריות, ודוחה דבר תורה.

תלמוד בבלי מסכת זבחים דף ק עמוד א

ומנא תימרא דשני ליה מדאורייתא בין קודם חצות בין לאחר חצות?
דתניא:

"לה יטמא" – מצוה.

לא רצה - מטמאין אותו על כרחו.

ומעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב הפסח ולא רצה ליטמא, ונמנו אחיו הכהנים וטימאוהו בעל כרחו;
ורמינהו: מסקנא דמילתיה הוא דבעי לאתויי מגו רומייתא ושינויי.

"ולאחותו" - מה ת"ל? בנזיר קאי וכיון דכתיב לאביו ולאמו כ"ש לאחותו
רישא דברייתא בנזיר קא מיירי, כדתני לה לקמן בשמעתין, וה"ק סיפא:

הרי היה נזיר והוא כ"ג והלך לשחוט את פסחו או למול את בנו דמילת זכריו מעכבתו מלאכול פסחו. ושמע שמת לו מת,
יכול יטמא?

אמרת: (במדבר ו) לא יטמא, אי משום נזיר אי משום כ"ג אי משום פסח וכ"ש הכא דאיתנהו לכולהו.

יכול כשם שלא יטמא לאחותו כך אין מטמא למת מצוה?

ת"ל: ולאחותו, לאחותו הוא דאינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה

אלמא אתיא חובה דפסח ואסרה ליה להיטמא, ומביא פסח אונן.

וקס"ד דתרוייהו קתני אליבא דר' עקיבא דאמר "לה יטמא" מצוה,

והילכך לא מיתוקמא הך בתרייתא אלא בשמת לאחר חצות, דאתיא חובת פסח ודחיא למצות טומאה,

וקמייתא במת קודם חצות, דאפקעתיה אנינות מפסח!

ממאי דטעמא דקמייתא משום דקדמה אנינות הוא, דתוקמא לר"ש דאמר לעיל אין מביא פסח אונן במת קודם חצות, וכר"ע?
דילמא טעם דר"ע לאו משום קודם חצות הוא, והיכא דלא אימי במת, ואפילו קודם חצות, בעי למעבד פסח, והכא משום דאיטמי

הוא, ואפילו מת לאחר חצות נמי קאמר ר' עקיבא יטמא,

משום דקסבר "לה יטמא" מצוה ואין לה תשלומין, הילכך מטמאין ליה וממילא אזל ליה כרת, דה"ל טמא, ופסח יש לו תשלומין
בשני,

והך דקתני "לא יטמא" רבי ישמעאל היא, דאמר רשות, הילכך לא תדחייא מצות פסח בשביל רשות טומאה, ולעולם בין לרבי

ישמעאל בין לר"ע אונן שלא נטמא מביא פסחו, ואפילו מת קודם חצות, דטעם דהכא לאו משום אנינות הוא!?

לעולם אימא לך: אידי ואידי אחר חצות, והא רבי ישמעאל והא ר"ע,

דתניא: לה יטמא - רשות, דברי רבי ישמעאל,

ר"ע אומר: חובה!

לא ס"ד, דרישא דההיא דנזיר ר"ע קתני לה, דאומר מצוה,

הילכך לא מיתרצי אלא משום טעמא דקודם חצות ואחר חצות היכא דמת קודם חצות קדמה לה חובת טומאה לפסח וטמא והוא הדין

לאנינות דהא קדמה והיכא דמת לאחר חצות קדמה חובת פסח ומפקע לחובת טומאה והוא הדין לאנינות.

דתניא:

ר"ע אומר:

"נפש" - אלו הקרובים;

לאו ממשמעותא היא, דתיקשה לך אם כן למה נאמרו רחוקים, דאי לא כתיב תרתי קראי הוה מוקמינן ליה ברחוקים, אבל השתא
דאיכתיבא תרי קראי, "נפש" קרובים משמע, שהן כנפשו.

"מת" - אלו הרחוקים;

"לאביו" מה ת"ל? אם ללמד שלא יטמא לו, הרי פירש קרובים ורחוקים! אלא בא לפרט: את מי אסר? את הקרובים, אבל מטמא
הוא למת מצוה;

לאמו - מה תלמוד לומר? אם לאסור, הרי למדנו! אם להתיר מת מצוה, הרי למדנו! אלא לא הוצרך לנזיר לבדו, אלא ללמדך
שאם היתה בו עוד קדושה אחרת, כגון שהיה כהן והוא נזיר, התרתי לך בו מת מצוה ממייעוט ד"לאמו" – דרשינן "לאמו" הוא

דאינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה;

וכן כולם.

לאחיו - שאם היה כ"ג והוא נזיר, לאחיו הוא דאינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה;

ולאחותו - מה ת"ל?

הרי זה שהיה כ"ג ונזיר וניתוסף בו עוד דבר אחר המעכבו מליטמא שהיה צריך לשחוט את פסחו (ולמול את בנו) ושמע שמת
לו מת,

יכול יטמא? אמרת: לא יטמא;

יכול כשם שאין מטמא לאחותו כך אינו מטמא למת מצוה?

תלמוד לומר: "ולאחותו" - אף זה לאחותו פטרתי לך בו אבל מיטמא הוא למת מצוה דאם אינו ענין לנזיר לבדו תנהו ענין למי שיש
בו כל אלו.

תלמוד בבלי מסכת נזיר דף מח עמוד ב

לכדתניא, דתני':

"לאחותו" - מה ת"ל?

הרי שהלך לשחוט את פסחו ולמול את בנו, ושמע שמת לו מת, יכול יטמא?
אמרת: לא יטמא.

יכול לא יטמא למת מצוה?

ת"ל: "לאחותו" - לאחותו הוא דאינו מיטמא, הא למת מצוה מיטמא.

ר"ע אומר:

"נפשות" - אלו הרחוקין;

"מת" - אלו הקרובין;

"לאביו ולאמו" - אינו מיטמא, אבל מיטמא הוא למת מצוה;

"לאחיו" - שאם היה כ"ג והוא נזיר, לאחיו אינו מיטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה;

"לאחותו" -

כדתניא:

הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו כו'.

רש"י מסכת נזיר דף מח עמוד ב

לכדתניא הרי שהיה נזיר והולך למול את בנו ולשחוט את פסחו – והאי דנקיט להו אהדדי היינו משום
דמילת זכריו ועבדיו מעכבין את פסחו.

ת"ל ולאחותו - וקאתא לאשמועינן דאע"ג דאזיל לדבר מצוה למצות מילה ופסח דאית בהו כרת אפ"ל הכי יניח
מצות מילה ופסח ומיטמא למת מצוה.

ר"ע אומר - כשהוא אומר על נפש הרי רחוקין אמורין וכשהוא אומר מת הרי קרובין אמורין לאביו ולאמו מה
ת"ל אלא לאביו ולאמו אינו מיטמא כו' ור"ע לא משמע ליה מאמו כלום אלא אגררא דאמר מאביו נסבה קרא.